

קרל שמיט

מלחמה כגילוי של יחסי עוינות פוליטיים

את המושגים "אויב" ו"ידיד" יש להבין במשמעותם הקונקרטיים, האקזיסטנציאלית, ולא כמטאפורות או כסמלים; אין לערבב או לעמעם אותם באמצעות דימויים מתחום הכלכלה, הפסיכולוגיה, המוסר או תחומים אחרים, ואין להבין אותם במשמעות הפסיכולוגית-האישית בתור ביטויים של נטיות לב או רגשות פרטיים. מושגים אלה אינם ניגודים "רוחניים". הליברליזם ניסה, באחת הדילמות האופייניות לו בין הכלכלה והרוח, למוסס ולהחליש את מושג האויב: באמצעות הכלכלה ניסה להפוך את האויב למתחרה כלכלי, ובאמצעות הרוח ניסה להפוך את האויב לבר-פלוגתא אינטלקטואלי. בתחום הכלכלי, בכל מקרה, אין כל אויבים, אלא רק מתחרים, ובעולם רוחני ומוסרי חסר מנוחה ישנם רק בני-פלוגתא אינטלקטואלים. אם ישנם כאלה הרואים את ההתחלקות העולמית בין ידידים לאויבים כשארית חצופה או כשריד אטאביסטי וברברי, ומקווים כי חלוקה זו תיעלם יום אחד מעל פני האדמה, או אם ישנם כאלה המוצאים לנכון, מטעמים חינוכיים, להעמיד פנים כי אין בנמצא כלל יריבים – לכל אלה אי אפשר להתייחס כאן. הדיון הנערך כאן אינו על פיקציות או על שיפוטים נורמטיביים, אלא על אודות מציאות מוחשית ועל אודות האפשרות הריאלית של הבחנה זו בין ידיד לאויב. ניתן לחלוק את התקוות והשאיפות החינוכיות או לא לחלוק אותן; אך את העובדה כי העמים נחלקים ביניהם בניגודים של ידידים ואויבים, וכי ניגוד זה קיים ומהווה אפשרית ריאלית לגבי כל אומה הקיימת כיום באופן פוליטי, את זאת אי אפשר להכחיש.

אויב, אם כך, איננו רק מתחרה באופן כללי. האויב, בדומה לכך, איננו גם היריב הפרטי המהווה מושא לשנאה רגשית ולאנטיפתיה. היריב אפשרי רק כאשר, לפחות באופן פוטנציאלי, כלל אנושי לוחם מתייצב אל מול כלל אנושי אחר. האויב הוא אך ורק האויב הציבורי, מאחר שכל מה שנוגע לכלל בני אדם, ובמיוחד לאומה שלמה, נהפך בהגדרתו לציבורי. האויב הוא hostis ולא inimicus במובן הרחב; polemios ולא echthros¹ השפה הגרמנית, בדומה

לשפות אחרות, חסרה את ההבדלה בין אויב פרטי לציבורי, ומכאן יכולות לצוץ אי הבנות וטעויות רבות. המשפט המצוטט לעתים קרובות: "ואהבת את אויביך" (מתי 5:43, לוקאס 6:27) הינו: "agapate tous echtrous hymon" או "diligite inimicos vestros", ולא "iligitte hostes vestros", כך שלא מדובר כאן באויב פוליטי. באותו אופן, במאבק בן אלף השנים בין הנצרות לאסלאם לא הגיע אף נוצרי למסקנה כי מתוך אהבה לסרצנים או לטורקים יש למסור את אירופה לאסלאם במקום להגן עליה.¹ את האויב במובנו הפוליטי אין צורך לשנוא באופן אישי, ואהבה לאויב, כלומר ליריב, קיימת רק בתחום הפרטי. אותו פסוק אינו נוגע כלל לניגוד הפוליטי, באותה מידה שאין הוא מכוון לביטול ההבחנה בין טוב לרע, או בין יפה למכוער. משמעותו היא בראש ובראשונה שאין לאהוב את האויבים של עמך ולתמוך בהם.

הניגוד הפוליטי הוא הניגוד האינטנסיבי והמוחלט ביותר, וכל ניגוד קונקרטי הוא פוליטי רק במידה שהוא מתקרב לנקודה המוחלטת של החלוקה לידידים ואויבים. בתוך המדינה, כיחידה פוליטית מאורגנת, העומדת כולה על ההבחנה בין ידיד לאויב, ניתן למצוא אינספור מושגים משניים של הפוליטי, מלבד ההחלטות הפוליטיות וההגנה על ההחלטות שהתקבלו. ראשית, ניתן למצוא מושגים כאלה תחת זיהוי של הפוליטי עם המדינת, זיהוי המוביל להנגדה בין "הפוליטי המדינתי" לבין הפוליטי-המפלגתי. כך ניתן לדבר על המדיניות הדתית, המדיניות החינוכית, המדיניות האזורית, המדיניות החברתית וכו', של המדינה עצמה. יחד עם זאת, במקרה זה נותרים תמיד – בשל קיומם של ניגודים מקוזזים בידי אחרות הכוללת של המדינה – ניגודים ואנטגוניזם המכוננים את מושג הפוליטי.² בנוסף, מתפתחים סוגים מוחלשים של פוליטיקה, עד לסוגים קריקטוריים ופרזיטיים המותירים אספקטים של החלוקה האנטגוניסטית לידידים ואויבים. סוגים אלה מביאים לידי ביטוי יריבויות ואינטריגות, יחד עם עסקאות ומניפולציות שונות המוגדרות כ"פוליטיקה". ואולם, העובדה היא שההתייחסות לניגודים קונקרטיים כוללת את מהותו של היחס הפוליטי המתבטא אף בשפה השגורה, היכן שהתודעה לגבי המצב הקיצוני אבדה לגמרי.

שתי תופעות יומיומיות מדגימות עניין זה. ראשית, כל המושגים, המלים והדימויים הפוליטיים נושאים משמעות פולמוסית. הם מתמקדים בניגוד קונקרטי וקשורים למצב קונקרטי, שתוצאתו הסופית היא החלוקה לידידים

1 ובימי הביניים בייחוד בתקופת מסעות הצלב ייחדו הנוצרים את השם סרצנים לערבים, לפרסים, לטורקים, ולמוסלמים בכלל, בין אם מוצאם מחצי האי ערב, מאסיה הקטנה, או מכל מקום אחר (הערת המתרגם)

ולאויבים (כפי שהדבר מתבטא במלחמה או במהפכה), והופכים להפשטות ריקות ולמושג־רפאים, כאשר מצב זה נעלם. מושגים כמו מדינה, רפובליקה,³ חברה, מעמד, ובנוסף: ריבונות, מדינת חוק, אבסולוטיזם, דיקטטורה, תכנון כלכלי, מדינה נייטרלית או טוטאלית, וכיוצא בזה, אינם ניתנים להבנה כאשר אין אנו יודעים מי הגורם המושפע מהם, אותו גורם שבו צריך להילחם ושאותו יש לשלול.⁴ האופי הפולמוסי שולט מעל לכל גם בשימוש הלשוני באוצר המלים הפוליטי עצמו, בין אם נעשה בו שימוש על מנת לתאר את היריב כ"לא פוליטי" (במובן של בלתי מזיק או חסר קונקרטיבות), ובין אם נעשה בו שימוש על מנת לשלול ולפסול את היריב כ"פוליטי", בעת שהדובר מסמן עצמו כנעלה על יריבו באמצעות הגדרת עצמו כ"א-פוליטי" (במובן של מעשי בלבד, מדעי בלבד, מוסרי בלבד, משפטי בלבד, אסתטי בלבד, כלכלי בלבד, או במובנים "בלבדיים" אחרים).

שנית, בוויכוחים יומיומיים בתוך המדינה מקבלת המלה "פוליטי" משמעות זהה במשמעותה ל"מפלגתי". חוסר האובייקטיביות הבלתי נמנעת של כל ההחלטות הפוליטיות, אשר הינה ההשתקפות של ההתנהלות הפוליטית המתאפיינת בחלוקה לידידים ואויבים, מתבטאת בצורות ובאספקטים המייגעים של הפוליטיקה המפלגתית, של חיפוש המשרות וההטבות הפוליטיות, אשר הדרישה ל"דה-פוליטיזציה" הנובעת מהם משמעותה אינה אלא דחיית הפוליטיקה המפלגתית ודומותיה. המשוואה פוליטי = מפלגתי אפשרית רק כאשר הרעיון אודות היחידה הפוליטית החובקת-כל, זו המעמעמת את כל הניגודים המפלגתיים התוך-פוליטיים (דהיינו המדינה), מאבד מכוחו, אוברן המוביל לכך שהניגודים בתוך המדינה יגיעו לאינטנסיביות רבה, דומה לזו שזוכים בה הניגודים ביחסים הבינלאומיים בין מדינות שונות. כאשר בתוך המדינה מתקיימים ניגודים פוליטיים שהופכים לניגודים הפוליטיים בה"א הידיעה, או-אז מגיעה "פוליטיקת הפנים" לדרגתה הגבוהה ביותר, ומשמעותה שהיחסים הפנימיים, התוך-מדינתיים, ולא הבינלאומיים, הם הקובעים את החלוקה לידידים ולאויבים. האפשרות הריאלית של מאבק, החייבת תמיד להיות נתונה ביחסים שניתן להגדירם כפוליטיים, מתייחסת ב"עדיפות לפוליטיקה הפנימית" מסוג זה – לא עוד למלחמה בין יחידות לאומיות (מדינות או אימפריות), אלא למלחמת אזרחים.

מאחר שהאפשרות הממשית של מלחמה שייכת למושג האויב, יש להבין את מהותו של מונח זה ללא מאפייניו המקריים, כולל שינויים ופיתוחים היסטוריים בטכניקות הצבאיות ובכלי הנשק. מלחמה היא מאבק חמוש בין יחידות פוליטיות

מאורגנות, ומלחמת אזרחים היא מלחמה בתוככי יחידה מאורגנת (דבר המסכן את קיומה). מהותו של מושג כלי הנשק נעוצה בכך שהוא משמש כאמצעי להריגה פיזית של בני אדם. בדומה למלה "אויב", גם את המלה "נשק" יש להבין במשמעותה האקזיסטנציאלית המקורית. משמעותה אינה תחרות, לא מאבק אינטלקטואלי באמצעות דיונים ולא היאבקות סימבולית אשר מעורב בה, בסופו של דבר, כל אדם, מאחר שהרי כל החיים האנושיים הם "מאבק" וכל אחד הוא "לוחם". המושגים "ידיד", "אויב", ו"מלחמה" מקבלים את משמעותם האמיתית בדיוק מאחר שהם מתייחסים לאפשרות הריאלית של הרג פיזי. המלחמה נגזרת מיחסי העוינות, מאחר שהיא עומדת על שלילתו הקיומית של האחר. המלחמה אם כן היא מימוש המוחלט של יחסי העוינות. היא איננה חייבת להיות יומיומית או נורמלית, או להיתפש בתור דבר אידיאלי או רצוי, אך עליה להישאר בגדר אפשרות ריאלית כל עוד מושג האויב תקף.

פירוש הדבר אינו שמהותו של מושג הפוליטי היא לא יותר ממלחמה עקובה מדם, וכי כל אקט פוליטי הוא פעולה צבאית הרסנית, ואין פירוש הדבר כי כל אומה רואה את רעותה על הרצף בין ידידה לאויבת. אבל ככלות הכל, האם לא ניתן לנקוט פעולה פוליטית נכונה דווקא בהימנעות ממלחמה? ההגדרה הנתונה כאן לפוליטי איננה מיליטריסטית או שוחרת מלחמה, ואיננה אימפריאליסטית או פציפיסטית. כמו כן, היא אינה מהווה ניסיון להציב את המלחמה המנצחת או את המהפכה המוצלחת בתור "אידיאל חברתי", מאחר שהמלחמה או המהפכה אינם עניינים "חברתיים" או "אידיאליים".⁵ המאבק הצבאי כשלעצמו אינו "המשכה של הפוליטיקה באמצעים אחרים", כפי שטוענת אמרתו של קלאוזוביץ המצוטטת שלא כהלכה,⁶ אלא היא מתאפיינת באסטרטגיות, טקטיקות, חוקים ופרספקטיבות משלה, המניחים כי ההחלטה הפוליטית בנוגע לזהותו של האויב כבר נתונה. במלחמה מתמודדים הצדדים היריבים זה מול זה באופן פתוח ומוצהר, ומובחנים לרוב באמצעות מדדים, כאשר החלוקה בין ידידים לאויבים אינה בעיה פוליטית שהחייל/הלוחם אמור לפתור. דיפלומט בריטי טען בצדק כי הפוליטיקאי ערוך למלחמה יותר מן החייל, מאחר שהפוליטיקאי נלחם במשך כל חייו בעוד שהחייל נלחם רק בהזדמנויות יוצאות דופן. המלחמה אפוא אינה יעד של הפוליטיקה, ואינה מטרתה או תוכנה הבלעדי. אבל בתור אפשרות נתונה היא מהווה את הנחת היסוד המרכזית הקובעת ומאפיינת את ההתנהגות והמחשבה האנושית, ועל-ידי כך יוצרת תחום מובחן של התנהגות פוליטית. כל זה אינו אומר שקנה המידה להבחנה בין ידיד לאויב משמעו כי עם מסוים מוכרח להיות ידיד או אויב נצחי של עם אחר, או כי מצב של ניטרליות אינו עשוי

להיות אפשרי או הגיוני מבחינה פוליטית. כמו כל מושג פוליטי אחר, גם מושג הניטרליות כפוף לתנאי המקדים של האפשרות הריאלית לחלוקה בין ידידים לאויבים. אם הניטרליות לברדה תשרור על פני האדמה, לא רק המלחמה תבוא אל קיצה, אלא גם מושג הניטרליות עצמו. הפוליטיקה, ובזאת נכללת גם הפוליטיקה השמה לה ליעד את ההימנעות מן המלחמה, באה לקיצה כאשר עצם האפשרות של המלחמה נעלמת כליל. הדבר המכריע הוא רק הקיום הפוטנציאלי של המלחמה הריאלית בתור מקרה קיצוני, וההחלטה אם מצב זה מתקיים או אינו מתקיים.

אופיו היוצא מן הכלל של מקרה זה אינו שולל את קיומו המכריע, אלא אף מאשש אותו יותר. במידה שהמלחמות הפכו לנדירות וספורות, אכזריותן הטוטאלית נותרה בעינה, ואולי אף גברה. המלחמה עודנה תופעה קיצונית ביותר. ניתן לומר כי כאן, כמו במקרים אחרים, נושא המקרה הקיצוני משמעות מיוחדת החושפת את מהות העניין כולו. זאת מאחר שרק במלחמה ממשית מופיעה התוצאה המובהקת של חלוקה פוליטית לידידים/אויבים. מתוך אפשרות קיצונית זו זוכים החיים האנושיים במתח הפוליטי הספציפי שלהם.

עולם שממנו האפשרות של מלחמה תיעלם באופן מוחלט, תכל פציפיסטית לחלוטין, יהיה עולם שבו ההבחנה בין ידיד לאויב איננה מתקיימת, ולכן הוא עולם נטול פוליטיקה. בעולם כזה ייתכנו אולי ניגודים וקונפליקטים מעניינים, או תחרויות ואינטריגות מסוגים שונים, אך לא תהיה שום אנטיתזה בולטת, שבגינה יידרשו בני אדם להקריב את חייהם, או יורשו לשפוך דם, או להרוג בני אדם אחרים. לצורך הגדרת מושג הפוליטי, אין זה רלוונטי כלל אם מצב זה נתפש כאידיאלי וכמיוחל. את הפוליטי כתופעה ניתן להבין ולהמשיג אך ורק תוך התייחסות לחלוקה לידידים ולאויבים, ללא כל קשר לשיפוטים ערכיים, דתיים, מוסריים, אסתטיים, או כלכליים שעשויים להיגזר ממנו.

המלחמה בתור האמצעי הפוליטי הקיצוני חושפת את האפשרות העומדת בבסיסו של כל רעיון פוליטי, דהיינו את ההבחנה בין ידיד לאויב. דבר זה הינו משמעותי רק במידה שהבחנה זו מתקיימת באופן אנושי. לעומת זאת, אין שום היגיון ביציאה למלחמה בשם מניעים דתיים, מוסריים, משפטיים או כלכליים בלבד. מניגודים ספציפיים של תחומי חיים אלה לא ניתן לגזור את החלוקה לידידים ואויבים, ולכן גם לא את המלחמה. למלחמה אין צורך להיות קדושה, רצויה מבחינה מוסרית, או משתלמת מבחינה כלכלית, ובימים אלה היא ככל הנראה אף לא אחת מאלה. נקודה ברורה מאליה זו מוחלפת לרוב באופן שגוי בטעונו הקובע כי לניגודים דתיים, מוסריים ואחרים אין אפשרות להתגבר ולהפוך לניגודים פוליטיים, ולהוביל בשל כך למערך החלוקה המכריע הין

ידידים לאויבים. במידה שהבחנה זו מתקיימת, הניגוד האמור מפסיק להיות דתי, מוסרי או כלכלי בלבד, והופך לפוליטי. השאלה היא, אפוא, אם חלוקה כזו, בין ידיד לאויב, היא מציאות או אפשרות ריאלית, או שאיננה כזו, ללא כל קשר לשאלה אילו מניעים אנושיים היו חזקים מספיק כדי לייצר הבחנה זו.

דבר לא יכול לחמוק מהשלכות אלה של המושג הפוליטי. אם ההתנגדות הפציפיסטית למלחמה חזקה דיה על מנת לגרור את הפציפיסטים למלחמה נגד הלא-פציפיסטים, במעין "מלחמה נגד המלחמה", יוכח כי התנגדות זו מחזיקה בכוח פוליטי חזק מספיק כדי ליצור בקרב בני אדם חלוקה לידידים ולאויבים. כאשר הרצון למנוע מלחמה הינו חזק מספיק על מנת להימנע ממלחמה, אזי הוא הופך למניע פוליטי, ומכאן הוא מאשר את המלחמה ואף את היגיון המלחמה, ולו רק באמצעות מקרה קיצוני. כיום טיעון זה מוצג כדרך מיוחדת להצדקת מלחמות. במקרה כזה נחשבת המלחמה ל"מלחמה האחרונה בדברי ימי העולם".

מלחמה כזו מתנהלת בהכרח באינטנסיביות ובמפלצתיות יוצאות דופן, מאחר שבפריצתה את גבולות הפוליטי היא משפילה את יריבה באמצעות פנייה לקטגוריות מוסריות ואחרות, והופכת אותו למפלצת שאותה לא די להביס, אלא צריך גם להשמיד, והאויב מפסיק להיות רק כזה שיש למגר ולהחזיר לגבולותיו. היתכנותה של מלחמה כזו מעידה על כך שהמלחמה קיימת כיום כאפשרות ריאלית, עובדה שיש לה השלכות רבות על הניגוד בין ידיד לאויב ועל ההכרה במושג הפוליטי.

מגרמנית דניאל רוזנברג

- 1 במדינה לאפלטון, ספר ה', פרק 16, 470, מודגש מאוד הניגוד בין *polemios* ו-*ectheros*, אבל ההדגשה נעשית בהקשר של ניגוד נוסף, זה המתקיים בין *polemos* (מלחמה) ל-*stasis* (מרי, אי נחת, מרד, מלחמת אזרחים). מבחינת אפלטון, רק מלחמה בין הלנים לברברים (עמים שהינם "אויבים באופן טבעי") היא מלחמה אמיתית, בעוד מלחמות בין העמים ההלנים לבין עצמם הינן *staseis*. כאן בא לידי ביטוי הרעיון לפיו עם אינו יכול לצאת למלחמה נגד עצמו, ו"מלחמת אזרחים" עשויה להיות שישוע עצמי, אך לא לבטא כינון של מדינה חדשה או של עם חדש. מקובל לצטט בהקשר של המושג *hostis* את ה-*Digest* מאת פומפוניוס, חלקים 50, 16, 118. הגדרה בהירה ניתן למצוא במקומות נוספים ב-*Lexicon totius Latinitatis* מאת פורצליני (Forcellini): "האויב הציבורי הוא זה אשר עימו נמצאים באופן ציבורי במלחמה... במובן זה הוא שונה מהאויב הפרטי, זה אשר עמו מנהלים ריבים פרטיים. בנוסף ניתן להבדיל ביניהם באופן הבא: האויב הפרטי הוא זה ששונא אותנו, בעוד האויב הציבורי הוא זה הנלחם בנו."
- 2 כך ניתן לדבר על אודות "מדיניות חברתית" לראשונה מאז העלו מעמדות משמעותיים מבחינה פוליטית את דרישותיהם ה"חברתיות"; הרווחה החברתית, אשר עסקה בימי עבר בטיפול בעניים ובנזקקים, לא נתפשה אז כבעיה של מדיניות חברתית וגם לא כונתה כך. באותה מידה נתהוותה פוליטיקת דת רק היכן שהכנסיה התקיימה כשחקן פוליטי משמעותי.

- 3 מקיאווולי, למשל, מגדיר רפובליקה ככל יחידה שאינה מונרכיה, הגדרה שהתקבעה עד ימינו. ריכארד תומא מגדיר את הדמוקרטיה כמדינה נטולת פריווילגיות, באופן שדרכו ניתן להגדיר מדינה לא דמוקרטית בתור מדינה שבה מתקיימות פריווילגיות.
- 4 גם כאן ניתן למצוא צורות רבות ומעלות שונות של אינטנסיביות באופי הפולמוסי, אך בסופו של דבר ניתן לזהות מהות יציבה במושגים הטעונים מבחינה פוליטית. שאלות מושגיות הופכות עקב כך לעניינים של פוליטיקה גבוהה; מלה או ביטוי יכולים להפוך לסימון, השתקפות או סימן, זיהוי של התעמתות בין צדדים עוינים. במחקר חשוב מאוד מבחינה מדעית, סוציאליסטי מהאינטרנציונל השני, קרל רנר, מכנה למשל את הרנטה שחוכר הקרקע מחויב לשלם לבעל האדמות בשם "מינחה" (Tribut). רוב חוקרי המשפט, עורכי הדין והשופטים הגרמנים היו מגדירים כינוי כזה כ"פוליטיזציה" בלתי מתקבלת על הדעת של החוק הפרטי, ורוחים אותו כהפרעה לדין החוקי, המשפטי והמדעי הטהור. זאת מאחר שעל הדין להיות מוכרע באופן פוזיטיבי-משפטי אשר דרכו ניתן להכיר את המבנה הפוליטי של המדינה. מאידך גיסא, סוציאליסטים רבים מהאינטרנציונל (הסוציאליסטי) השני מעניקים משמעות כבדה לכך שהתשלום שצרפת החמושה תוכעת מגרמניה שפורקה מנשקה, לא יוגדר כ"מינחות" אלא כ"פיצויים". המונח "פיצויים" עושה רושם משפטי, חוקי, שלו, לא-פולמוסי ולא-פוליטי יותר מאשר "מינחה". עם זאת, במבט מקרוב, המונח "פיצויים" הוא בכל זאת טעון באופן אינטנסיבי, ומכאן פוליטי, מאחר שבמלה זו נעשה שימוש על מנת להשפיל את היריב המנוצח, באופן משפטי ואף מוסרי. היום נהפכה השאלה אם יש להשתמש במונח "מינחות" או "פיצויים" לוויוח פנימי בגרמניה. במאות הקודמות התקיימה מחלוקת בין הקיסר הגרמני (מלך הונגריה) לבין הסולטן התורכי בנוגע לשאלה כיצד יש לכנות את הכספים שהקיסר נדרש להעביר לתורכים, בין אם "תשלומים" (Pension) או "מינחה". בעל החוב הדגיש כי הוא אינו משלם מנחה אלא תשלומים. הנושה, לעומת זאת, טען כי מדובר במינחה. בימים ההם נעשה שימוש חופשי יותר במלים, לפחות במסגרת היחסים בין נוצרים לתורכים, והמונחים המשפטיים טרם הפכו לאמצעי כפייה בדומה להיום. לעומת זאת, בודין (Bodin) המזכיר חילוקי דעות אלה, מוסיף כי לרוב "תשלומים" הועברו על מנת להתגונן, לא מפני אויבים שונים, אלא מפני הצד המגן עצמו, וכדמי כופר המיועדים למנוע פלישה.
- 5 התזה הניאוריקאנטיאנית שמציג רודוף שטאמלר, בדבר ה"אידיאל החברתי" של "קהילת האינדיבידואלים החופשיים", נסתרה על-ידי אריך קאופמן, הטוען כי "לא קהילת האינדיבידואלים החופשיים, אלא המלחמה המנצחת, היא האידיאל החברתי: המלחמה המנצחת בתור האמצעי האחרון להגיע למטרה נעלה זו" (השתתפות והגדרתה העצמית של המדינה בהיסטוריה העולמית). משפט זה משלב את הדימוי הניאוריקאנטיאני הליברלי אודות ה"אידיאל החברתי", אשר מבחינתו מלחמות, גם מלחמות מנצחות, הינן לחלוטין בלתי מתאימות ובלתי תואמות, עם דימוי ה"מלחמה המנצחת", הנובע מתוך הפילוסופיה ההיסטורית ההגליאנית-ראנקיאנית העולמית, אשר אינה כוללת אף "אידיאל חברתי". כך מתפרקת לה האנטיתזה, שנראית במבט ראשון מרשימה, לשני חלקים נפרדים, ואף העוצמה הרטרורית של ניגוד מרשים זה לא תוכל להסתיר את חוסר הקוהרנטיות המבנית, או לתקן את השבר האינטלקטואלי הגלום בה).
- 6 קלאוזוביץ טוען כי: "המלחמה אינה אלא המשך של היחסים הפוליטיים תוך עירוב של אמצעים אחרים". דבר זה אינו ניתן להכחשה, אך הוא אינו ממצה את משמעותה של מהות הפוליטיקה. על מנת לדייק, המלחמה לגבי קלאוזוביץ אינה אמצעי אחד מבין רבים, אלא ה-*ultima ratio* של האבחנה בין ידיד לאויב. למלחמה יש "דקרוק" משלה (כלומר, חוקיות צבאית-טכנית), אך הפוליטיקה נותרת בבחינת "המוח" שלה. למלחמה אין לוגיקה משלה, אלא היא זוכה ללוגיקה כזו רק מתוך ההבחנה בין אויב לידיד, וגרעין זה של הפוליטיקה חושף את המשפט בעמוד 141: "במידה שהמלחמה שייכת לפוליטיקה, היא תאמץ את מאפייניה. ככל שהפוליטיקה תהפוך לעוצמתית וגרנדיוזית, כזו תיעשה גם המלחמה, ודבר זה יכול להינשא עד לנקודה שבה מקבלת המלחמה את צורתה האבסולוטית".